

הלבות מאכלות אסורות פרק ד

א. האוכל כזית מבשר בהמה שמתה, או חיה שמתה, או עוף שמת לוקה, שנאמר "לא תאכלו כל-נבלה" (דברים יד, כא). וכל שלא נשחטה כראוי, הרי זו מתה; ובהלכות שחיטה, יתבאר השחיטה שהיא כראוי, ושאינה כראוי.

ב. אין אסור משום נבלה אלא מינין טהורין בלבד, מפני שהן ראויין לשחיטה, ואם נשחטו שחיטה כשרה, יהיו מתרין באכילה. אבל מינין טמאין, שאין שחיטה מועלת בהן בין שנשחטה, בין שמתה כדרכה, בין שחתך בשר מן החי ממנה, ואכלו אינו לוקה משום נבלה וטרפה, אלא משום אוכל בשר טמאה.

ג. האוכל עוף טהור חי כל שהוא, לוקה משום אוכל נבלה; ואף על פי שאין בו כזית, הואיל ואכלו כלו, לוקה. ואם אכלו אחר שמת, עד שיהיה בו כזית; ואף על פי שאין בכלו בשר כזית, הואיל ויש בכלו כזית, חייב עליו משום נבלה.

ד. האוכל כזית מבשר נפל בהמה טהורה, לוקה משום אוכל נבלה. ואסור לאכל מן הבהמה שנלדה, עד ליל שמיני, שכל שלא שקה שמונה ימים בבהמה, הרי זה כנפל; ואין לוקין עליו: ואם נודע לו שכלו לו חדשיו בבטן, ואחר כך נלד, שהן תשעה חדשים לבהמה גסה, וחמשה לדקה הרי זה מתר ביום שנלד. השליה שיצאת עם הולד, אסורה באכילה; והאוכלה פטור, שאינה בשר.

ה. האוכל כזית מבשר בהמה או חיה או עוף טהורין שנטרפו לוקה, שנאמר "ובשר בשדה טרפה לא תאכלו, לפלב תשלקון אתו" (שמות כב, ל).

ו. "טרפה" (שמות כב, ל) האמורה בתורה זו שטרפה אותה חית היער, כגון ארי ונמר וכיוצא בהן; וכן עוף שטרף אותו עוף הדורס, כגון נץ וכיוצא בו. ואין אתה יכול לומר, שטרפה אותה והמיתה אותה שאם מתה, הרי היא נבלה; ומה לי מתה מחמת עצמה, או הפה בסוף והמיתה, או שברה ארי והמיתה. הא אינו מדבר אלא בשנטרפה, ולא מתה.

ז. אם הטרפה שלא מתה אסורה, יכול אם בא זאב וגרר הגדי ברגלו או בזנבו או באזנו, ורדף והצילו מפיו, יהיה אסור שהרי נטרף: תלמד לומר "ובשר בשדה טרפה . . . לפלב תשלקון אתו" (שמות כב, ל), עד שיעשה אותה בשר הראוי לפלב.

ח. הא למדת שהטרפה האמורה בתורה היא שטרפה אותה חית היער ושברה אותה, ונטת למות, ועדין לא מתה. אף על פי שקדם ושחטה, קדם שתמות הרי זו אסורה משום טרפה, הואיל ואי אפשר שתחיה ממכה זו הפאה עליה.

ט. נמצאת למד, שהתורה אסרה המתה והיא הנבלה; ואסרה הנוטה למות מחמת מכותיה, ואף על פי שעדין לא מתה והיא הטרפה. וכשם שלא תחלק במתה בין מתה מחמת עצמה, בין שנפלה ומתה, בין שחנקת עד שמתה, בין שדרסתה חיה והרגתה: כך לא תחלק בנוטה למות בין שטרפתה חיה ושברתה, בין שנפלה מן הגג ונשתברו רב צלעותיה, בין שנפלה ונתרסקו אבריה, בין שזרק בה חץ ונקב לבה או ריאתה, בין שבא לה

חלי מחמת עצמה ונקב לפה או ריאתה או שפר רב צלעותיה וכיוצא בהן. הואיל והיא נוטה למות מפל מקום, הרי זו טרפה בין שהיה הגורם בידי בשר ודם, בין שהיה בידי שמים.

י. אם כן, למה נאמר בתורה "טרפה" (שמות כב, ל) דבר הכתוב בהוה: שאם לא תאמר כן, לא תאסר אלא שנטרפה בשדה; אבל אם נטרפה בחצר, לא תאסר. הא למדת, שאין הכתוב מדבר אלא בהוה; וענין הכתוב שהנוטה למות מחמת מפותיה, ואי אפשר לה לחיות מחמת מכה זו אסורה. מכאן אמרו חכמים, זה הכלל כל שאין כמות חויה, טרפה. ובהלכות שחיטה, יתבאר איזה חלי עושה אותה טרפה, ואיזה חלי אין עושה אותה טרפה.

יא. וכן החותך בשר מן החי, מן הטהורים הרי אותו הבשר טרפה; והאוכל ממנו כזית, לוקה משום אוכל טרפה: שהרי בשר זה, מבהמה שלא נשחטה ולא מתה; ומה לי טרפה אותה חיה, מה לי חתכה בסכין, מה לי בכלה, מה לי במקצתה. הרי הוא אומר "ובשר בשדה טרפה לא תאכלו" (שמות כב, ל) כיון שנעשת הבהמה בשר בשדה, הרי היא טרפה.

יב. בהמה שהיא חולה מחמת שתשש כוחה, ונסת למות הואיל ולא ארעה מכה באבר מאברי הממיתין אותה, הרי זו מתרת: שלא אסרה תורה אלא כעין טרופת חית היער, שהרי נעשת בה מכה הממיתה אותה.

יג. אף על פי שהיא מתרת, גדולי החכמים לא היו אוכלין מבהמה שממחרין ושוחטין אותה כדי שלא תמות, ואף על פי שפרנסה בסוף שחיטה; ודבר זה אין בו אסור, אלא כל הרוצה להחמיר על עצמו בדבר זה, הרי זה משבח.

יד. השוחט בהמה חיה ועוף, ולא יצא מהן דם הרי אלו מתרין; ואין אומרים, שמא מתה היתה. וכן השוחט את הבריא, ולא פרנסה הרי זו מתרת. אבל המסכנת, והיא כל שמעמידין אותה ואינה עומדת אף על פי שהיא אוכלת מאכל הבריאות אם שחטה ולא פרנסה כלל, הרי זו נבלה ולוקין עליה; ואם פרנסה, הרי זו מתרת, וצריך שיהיה הפרנסה בסוף השחיטה, אבל בתחלה אינו מועיל.

טו. כיצד הוא הפרנסה בבהמה דקה, ובחיה בין גסה בין דקה: בין שפשטה ידה והחזירתה, או שפשטה רגלה אף על פי שלא החזירתה, או שכפפה רגלה בלבד הרי זה פרנסה, ומתרת; אבל אם פשטה ידה ולא החזירתה הרי זו אסורה, שאין זו אלא הוצאת נפש.

טז. ובבהמה גסה: אחד היד ואחד הרגל בין שפשטה ולא כפפה, בין כפפה ולא פשטה הרי זה פרנסה, ומתרת; ואם לא פשטה, לא יד ולא רגל, ולא כפפה כלל הרי זו נבלה.

יז. ובעוף: אפלו לא רפרף אלא בעינו, ולא כשפש אלא בזנבו הרי זה פרנסה. השוחט את המסכנת בלילה, ולא ידע אם פרנסה או לא פרנסה הרי זו ספק נבלה, ואסורה.

יח. כל אסורין שבתורה, אין מצטרפין זה עם זה חוץ מאסורי נזיר, כמו שיתבאר שם; לפיכך הלוקח מעט חלב, ומעט דם, ומעט בשר בהמה טמאה, ומעט בשר נבלה, ומעט בשר דג

טָמֵא, וּמַעֲט בֶּשֶׂר עוֹף טָמֵא, וְכִיּוֹצֵא בָּאֵלוּ מִשְׁאֵר הָאֶסְרוּרִין, וְצִרְף מִן הַכֹּל כְּזִית, וְאָכְלוּ אִינוּ לֹקָה, וְדִינוּ כְּדִין אוֹכֵל חֲצִי שְׁעוֹר.

יט. כָּל הַנִּבְלֹת מִצְטָרְפוֹת זֶה עִם זֶה, וְנִבְלָה מִצְטָרֶפֶת עִם הַטְּרֶפֶה. וְכֵן כָּל בְּהֵמָה וְחִיָּה הַטְּמֵאִים, מִצְטָרְפִּין זֶה עִם זֶה; אֲבָל בֶּשֶׂר נִבְלָה עִם בֶּשֶׂר בְּהֵמָה טְמֵאָה, אִין מִצְטָרְפִּין.

כ. פִּיצֵד: הַלּוֹקֵחַ מִנִּבְלַת הַשּׁוֹר, וְנִבְלַת הַצִּבִּי, וְנִבְלַת הַתְּרַנְגוֹל, וְקִבֵּץ מִן הַכֹּל כְּזִית בֶּשֶׂר, וְאָכְלוּ לֹקָה; וְכֵן אִם קִבֵּץ חֲצִי זֵית מִנִּבְלַת בְּהֵמָה טְהוֹרָה, וְחֲצִי זֵית מִן הַטְּרֶפֶה, אוֹ חֲצִי זֵית מִבֶּשֶׂר נִבְלָה, וְחֲצִי זֵית מִבֶּשֶׂר מִן הַחִי מִן הַטְּהוֹרָה, וְאָכְלוּ לֹקָה. וְכֵן בֶּשֶׂר הַגָּמֵל וְהַחֲזִיר וְהָאֲרֻנְבָת, שֶׁקִּבֵּץ מִכָּל כְּזִית, וְאָכְלוּ לֹקָה. אֲבָל אִם צִרְף חֲצִי זֵית מִנִּבְלַת הַשּׁוֹר, וְחֲצִי זֵית מִבֶּשֶׂר הַגָּמֵל אִינוּ מִצְטָרְפִּין; וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזֶה.

כא. וְכֵן כָּל בְּהֵמָה טְמֵאָה וְעוֹף טָמֵא, אוֹ דָג טָמֵא וְעוֹף טָמֵא אִין בֶּשֶׂר שְׁנִיָּה מִצְטָרֶף, לְפִי שֶׁהֵן שְׁנֵי שְׁמוֹת: שֶׁהֲרִי כָּל אֶחָד מֵהֵן בִּלְאֵו בִּפְנֵי עֲצָמוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. אֲבָל כָּל הָעוֹפוֹת הַטְּמֵאִין מִצְטָרְפִּין, כְּמוֹ שֶׁמִּצְטָרְפִּין כָּל בְּהֵמָה וְחִיָּה הַטְּמֵאֹת. זֶה הַכָּלָל: כָּל שֶׁאֶסְרוּר בִּלְאֵו אֶחָד, מִצְטָרְפִּין; בִּשְׁנֵי לֹאִין, אִין מִצְטָרְפִּין חוּץ מִנִּבְלָה וְטְרֶפֶה, הוֹאִיל וְהַטְּרֶפֶה תַּחֲלַת נִבְלָה הִיא.

כב. הָאוֹכֵל מִנִּבְלָה וְטְרֶפֶה, אוֹ מִבְּהֵמָה וְחִיָּה הַטְּמֵאִים מִן הָעוֹר, וּמִן הָעֲצָמוֹת, וּמִן הַגִּידִים, וּמִן הַקֶּרְנִים וְהַטְּלָפִים, וּמִן הַצִּפְרָנִים שֶׁלְעוֹף מִמְקוֹמוֹת שֶׁמִּבְצֵבֵץ מִשֵּׁם הַדָּם כְּשִׁיחֲתָכוּ, וּמִן הַשְּׁלִיָּה שֶׁלֵּהֵן אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא אֶסְרוֹר, הֲרִי זֶה פָּטוֹר מִפְּנֵי שֶׁאִין אֵלוֹ רְאוּיִין לֶאֱכִילָה; וְאִין מִצְטָרְפִּין עִם הַבֶּשֶׂר לְכְּזִית.

כג. קִבַּת הַנִּבְלָה, וְקִבַּת הַטְּמֵאָה מִתְּרַת, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּשֶׁאֵר טְנוּפוֹת שְׁבִגוּף; וְלִפִּיכָךְ מִתֵּר לְהַעֲמִיד בְּקִבַּת שְׁחִיטַת הַנִּזְכָּרִי, וּבְקִבַּת בְּהֵמָה וְחִיָּה טְמֵאָה. אֲבָל עוֹר הַקִּבָּה הֲרִי הוּא כְּשֶׁאֵר הַמַּעֲסִים, וְאֶסְרוֹר. עוֹר הַבָּא כְּנֶגֶד פָּנָיו שֶׁלַחֲמוֹר, מִתֵּר בְּאֲכִילָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמוֹ הַפֶּרֶשׁ וּמִי רִגְלִים, שֶׁהֵן מִתְּרִין.

כד. יֵשׁ עוֹרוֹת שֶׁהֵן כְּבֶשֶׂר, וְהָאוֹכֵל מֵהֵן כְּזִית כְּאוֹכֵל מִן הַבֶּשֶׂר וְהוּא, שִׁיאֲכֹל אוֹתָן כְּשֶׁהֵן רַכִּים. וְאֵלוֹ שֶׁעוֹרוֹתֵיהֶן כְּבֶשֶׂר עוֹר הָאָדָם, וְעוֹר הַחֲזִיר שֶׁלִּישׁוֹב, וְעוֹר חֲטָרֶת שֶׁלְגָמֵל שֶׁלֹּא טָעְנוּ עָלָיו מִשָּׂא מַעוֹלָם וְלֹא הִגִּיעַ לְמִשָּׂא שֶׁעֲדִין הִיא רַכָּה, וְעוֹר בֵּית הַבִּשְׁת, וְעוֹר שֶׁתַּחַת הָאֵלִיָּה, וְעוֹר הַשְּׁלִיל, וְעוֹר הָאֲנָקָה וְהַכּוֹחַ וְהַלְטָאָה וְהַחֲמָט; כָּל אֵלוֹ הָעוֹרוֹת כְּשֶׁהֵן רַכִּין הֲרִי הֵן כְּבֶשֶׂר לְכָל דָּבָר, בֵּין לְאֶסְרוֹר אֲכִילָה בֵּין לְטְמֵאָה.

כה. נֶאֱמַר בַּשּׁוֹר הַנִּסְקָל "וְלֹא יֵאָכֵל אֶת-בֶּשְׁרוֹ" (שְׁמוֹת כא, כח); וְהִיאֵךְ הִיא אִפְשָׁר לֶאֱכֹל אַחֵר שֶׁנִּסְקָל, וְהֲרִי הוּא נִבְלָה: אֵלֹא לֹא בֹא הַכְּתוּב אֵלֹא לְהוֹדִיעַךְ, שֶׁכִּיּוֹן שֶׁנִּגְמַר דִּינוּ לְסִקְלָה נֶאֱסָר, וְנִעֲשֶׂה כְּבֵהֵמָה טְמֵאָה; וְאִם קָדָם וּשְׁחָטוּ שְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה, הֲרִי זֶה אֶסְרוֹר בְּהִנָּיָה, וְאִם אֲכָל מִבֶּשְׁרוֹ כְּזִית, לֹקָה. וְכֵן כְּשִׁיִּסְקָל, לֹא יִמָּכֵר וְלֹא יִתְּנֻה לְכָלְבִּים אוֹ לְגוֹיִים; לְכָךְ נֶאֱמַר "לֹא יֵאָכֵל אֶת-בֶּשְׁרוֹ". וּפֶרֶשׁ שֶׁלְשׁוֹר הַנִּסְקָל, מִתֵּר בְּהִנָּיָה. נוֹדַע שֶׁהוּא פָּטוֹר מִסִּקְלָה אַחֵר שֶׁנִּגְמַר דִּינוּ, כְּגוֹן שֶׁהוֹזְמוּ עֲדָיו יֵצֵא וְיִרְעָה בְּעֶדֶר; וְאִם נוֹדַע אַחֵר שֶׁנִּסְקָל, הֲרִי זֶה מִתֵּר בְּהִנָּיָה.